

Przedmowa Autora	6
------------------	---

Wyprawa konna do Chiwy Wstęp	10
------------------------------	----

Rozdział I	16
------------	----

Informacje o Chiwie – Mrozy w Rosji – Wschodni wiatr – Władze rosyjskie – Hrabia Szuwałow – Generał Milutin – Chrześcijaństwo a cywilizacja – Angielsko-rosyjskie koleje żelazne w Azji Środkowej – Przygotowania do podróży – Śpiwór – Pigułki Cockle'a – Broń – Instrumenty – Aparatura do gotowania

Rozdział II	22
-------------	----

Pas na złoto – Ordynans utrudnieniem podczas podróży – Kolonia – Rosyjski dyplomata – Dziennik „Nord” – Pan Disraeli i akcje Kanału Sueskiego – Baron Reuter – Strausberg – Sprawdzanie paszportów – O śpiworze – Podróżowanie koleją w Rosji – Przekupstwo urzędników – Sankt Petersburg – Woźnice sań – W żadnym teatrze nie uświadczysz rosyjskiej sztuki – Niechęć Rosjanina do własnego języka – Jego pogarda do wszystkiego, co rosyjskie – Tabela rang – Wiejski przybytek z wyszynkiem – „Dżonka” – Table d'hôte – Zupy rybne – Indie i edukacja – Agitatorzy – Niechęć generała Kaufmanna do rozgłosu – Pan Schuyler – Bismarck i język rosyjski – Każdy ma swoją cenę – Złoty klucz otwiera każde drzwi – List do generała Milutina – Brata hrabiego Szuwałowa nie ma w Sankt Petersburgu

Rozdział III	40
--------------	----

Wołga zamrożona – Wstrzymana żegluga na Morzu Kaspijskim – Granica rosyjska na Wschodzie – Plotki krążą po całym kraju – Prasa kneblowana – Troska generała Milutina o moje bezpieczeństwo – Ignorancja urzędników na dworcu kolejowym – Skrzynka na amunicję – Powstańcy w Hercegowinie – Datki – Anglia nastawiona na robienie pieniędzy – Prowincje bałtyckie – Nienawiść Rosjan do Austrii i Niemiec – Polityka Bismarcka – Pan Leslie, konsul Jej Królewskiej Mości w Moskwie

Rozdział IV

48

Urzednicy kolejowi – Niepunktualność pociągów – Okradanie spółek kolejowych – Dawny duch poddaństwa – Tendencje socjalistyczne i nihilistyczne – Car Aleksander i wpływy religii w Rosji – Hierarchia kościelna silniejsza od cara – Poczekalnia w Riajsku – Zabobony i brud

Rozdział V

54

Dwadzieścia stopni poniżej zera – Zaprowiantowanie – Wilki w okolicy – Nasza trojka – Jazda po Wołdze – Cena zboża – Budują most przez rzekę – Czeczuga – Uralscy Kozacy – Jak złowić jesiotra – Trzy rodzaje kawioru

Rozdział VI

62

Dziura w lodzie – Dwa wyjścia z sytuacji – Przejazd przez wodę – Niebezpieczny skok – Cena ziemi – Nasz pierwszy przystanek – Przewiewanie zboża

Rozdział VII

66

Skostniałe członki – Rozpieszczone konie – Woźnica ocenia odległość – Przystanek – Współpasażerowie – Pobożny, lecz brudny kupiec obwoźny – Piękny wschód słońca – Umowa to umowa

Rozdział VIII

74

Leśniczy – Dzwonki przy saniach zakazane w mieście – Hotel „Anajew” – Pojazd o dziwnym kształcie – Kara za zniestawienie – Ceny żywności w Samarze – Śmiertelność niemowląt – Podorożnaja, czyli list podróżny – Księga skarg – Różnica poglądów między moimi końmi a woźnicą

Rozdział IX

82

Zatrzymani przez śnieżycę – Czyn – Rosyjska ciekawość – Reakcyjny nadzorca stacyjny – Generał Kryżanowski – Generał informuje mnie, że mówię po rosyjsku – Ojcowskie zainteresowanie rządu Rosji moją osobą – Rosja i Chiny – Woźnica-nowożeniec – Zakochany wielbłąd

Rozdział X

90

Choroba morska na saniach – Szczęśliwa rodzina – Orenburg – Siarczysty mróz – Czad z piecyka na węgiel drzewny – Profesor języków wschodnich

– Policmajster – Dekret zakazujący cudzoziemcom podróżowania po Turkiestanie – Panowie MacGahan i Schuyler – Poszukiwania służącego – Życzliwe zainteresowanie rosyjskich oficerów Indianami – Wykład z topografii Paryża – Mapa Pendżabu – Marcowe szlaki – Generał Bazulek

Rozdział XI

98

Uralscy Kozacy – Odszczepieńcy – Dwa tysiące pięciuset ludzi skazanych na banicję – Wygnańcy poddani chłopców – Battue – Pogłoski o generale Kaufmannie – Urzędnicy carscy w Turkiestanie

Rozdział XII

106

Prowiant – Sklep spożywczy – Rozciągliwość sań – Schuyler i MacGahan – Rosyjski bank – Złoto i papier – Listy obiegu Couttsa – Asygnaty Coxa – Papierowa wartość połowy imperiała – Rosja na krawędzi bankructwa – Proszona wieczerza – Niemieckie wagony z wojskowego punktu widzenia – Rozstaw rosyjskich torów – Boże Narodzenie – Policmajster – Inteligentny łapacz złodziei – Podorożnaja – Przybycie aresztanta – „Kobiety! Kobiety! Były z nim dwie!”

Rozdział XIII

112

Koźuch – Polowanie na służącego – Tatarski karzeł – Nazar – Pakowanie sań – Kirgiskie wielbłądy – Ural – Krasnogorsk – Buran – Gubimy drogę – Zerwana uprząż – Woźnica nie wie, jak jechać – Nazar jest głodny – Nie wolno zasnąć! – Ratunek – Kompozycja kulinarna Nazara – Awaria sań – Kurier – Urzędnik i jego żona – Doktor – Puszczanie krwi – Ciekawość – Tropikalna piekota czy skrajny mróz: co trudniej wytrzymać?

Rozdział XIV

120

Odjazd z kurierem – Napiwek – Awaria – Księga skarg – Krajobraz się poprawia – Handel szalami – Wschodnia baśń – Podgornaja – Przepaść – Ura! – Gospoda w Orsku – Miednica i serweta stołowa – Radosne oblicze służącego – W stajni nie ma koni – Człowiek, który wynajmuje konie – Masz babcię? – Niebieskooka syrena

Rozdział XV

126

Koczownicze plemiona – Obraz nędzy i rozpacz – Nazar jest zmęczony – Nadzorca stacyjny – Cena ziemi, bydła i żywności – Bydłęca zaraza

– Szczepienie zwierząt – Kirgizi nie wierzą w lekarzy – Ospa – Rygorystyczne zalecenia, aby uniemożliwić Anglikom podróżowanie po rosyjskiej Azji – Cena koni pocztowych – Zabrać jednemu, żeby dać drugiemu – Trakt pocztowy wydzierżawiony – Brud na stacjach pocztowych – Fort Karabutak – Niedobór koni – Chłosta na porządku dziennym – Car Mikołaj – Śnieżycy – Lepiej nie zasypiać w saniach – Odmrożenia – Fizyczny ból – Psychiczne katusze – Kozacy żołnierze – Bracia w nieszczęściu

Rozdział XVI

134

Kaszgar – Angielscy oficerowie rzekomo szkolą mieszkańców – Posłowie Jakuba Bega – Perfidny Albion – Taszkent – Handel z Bucharą – Kolej do Taszkentu – Irgiz – Wilk – Terekli – Linia graniczna – Jak daleko sięga Rosja? – Nieuprzejmy nadzorca stacyjny – Słoiki pękają od mrozu – Na złamanie karku – Zrujnowany koncesjonariusz – Zaprzęg wielbłądów – Po uszy w śniegu – Kirgiskie konie – Stumilowa jazda – Dwieście mil w dwadzieścia cztery godziny na dwóch koniach – Dwa niezwykle przemarsze

Rozdział XVII

146

Awaria sań – Nowy pojazd – „Córka ścierwojada” – Morze Aralskie – Słony wiatr – Mniej śniegu – Boże Narodzenie w Rosji – Spragnione miłości dziewczęta szukają mężów – Wieczera dla dwojga – Kasala lub Fort Numer Jeden – Garnizon – Flota aralska – Gospoda „Morozow” – Stopniowanie poziomu higieny – Szukanie kwatery – „Idź z Bogiem, bracie” – Dzielnica żydowska – Komendant

Rozdział XVIII

154

Angielski oficer w Kasali – Rosyjska ekspedycja naukowa – Eksploracja Oksusu – Szybki nurt rzeki – Przyszła flota – Łodzie transportowe i rybackie – Palaczki tytoniu – Powstanie w Kokandzie – „L'Invalide” – Ataki na Jakuba Bega – Wieczera – Czego dusza zapagnie – Kapuśniak i baranina na zimno – Pułkownik Gołow – Jego rezydencja – Zgromadzenie – Piękności i moda w Kasali – Parostatki – Drewno zamiast węgla – Wielki wydatek dla rządu – Kiedy będziemy ze sobą walczyli w Indiach – Zakuski – Rosyjscy filologowie – Nauczanie języków obcych – Szkoły w Anglii – Łacina i greka czy francuski i niemiecki? – Fundament albo piętrowy dom

Rozdział XIX

160

Trudy ablucji – Turkmeni – Eskorta kozacka – Chan i jego kat – Poszukiwanie koni – Zapasy na podróż – Śnieg zamiast wody – Wyjątkowa zima – Zamarznąć na śmierć – Nieczyste zwierzę – Kirgiskie amazonki – Uralscy Kozacy – Dysydenci i car – Kasala i choroby – Pan MacGahan i płeć piękna – Żona za sto owiec – Loteria matrymonialna – Rosyjski oficer – „Wódka to jedyna rzecz, dla której warto żyć” – Zapowiedzi wojny

Rozdział XX

168

Książd – Wolno się ożenić tylko raz – Rosyjski chleb – Turkiestański telegraf – Generał Milutin może zmienić zdanie – Handel końmi – Pięć funtów za konia z rzędem – Dragoman – Ekspedycja do Chiwy – Przemarsz wojsk rosyjskich – Trzydzieści stopni poniżej zera

Rozdział XXI

174

Droga wodna z Kasali do Pietroaleksandrowska – Trasa przez Irkibai – Trasa zimowa – Generał Perowski – Jego ekspedycja – Utrata dziewięciu tysięcy wielbłądów – Nowy Rok – Dwóch na dziesięciu Kozaków zamarzło na śmierć – Major Wood i eksploracja Oksusu – Trudności z dosiadaniami wierzchowca – Twój koń jest zbyt twardy – Bele bawełny – Mahometanie i istota boska – Fatalizm – Wola Allacha – Zapalenie spojówek

Rozdział XXII

180

Wielbłądy – Tempo marszu – Długość etapów – Lepiej zmarznąć, niż oślepnąć – Tatarski kucharz – Apetyt Turkmena – Chiwańska karawana – Główna droga prowadzi do Chiwy, a odgałęzienie do fortu – Herbata z Chiwańczykami – Odsnieżone miejsce dla wielbłądów

Rozdział XXIII

180

Leniwy dragoman – Świnia na zimno – Niesubordynacja – Jak obudzić Arabów – Gorące węgielki lepsze od zimnej wody – Dane o nośności wielbłądów znacznie wyolbrzymione – Najszybsza droga do serca Tatara – Odmrożenia

Rozdział XXIV

192

Zemsta dragomana – Chrapy koni zatłkane sopolkami – Wytrzymałość koni – Konie szwagra – Kalenderhana – Nagła myśl – Kapuśniak – „Kobiety

odstaniają twarze” – Kirgiska poezja – Owce – Męstwo pana młodego – Zazdrosne niewiasty – Ucztowanie – Osobliwa kieszeń – Zabawy – Wścigi konne – Dziewczyny i ich adoratorzy – Najładniejsza dziewczyna w całym plemieniu – Prostota ceremonii ślubnej – „A gdyby cię nie chciała?”

Rozdział XXV

200

Moje rozkazy nie są wykonywane – Lekcja – Pieśń o owcach – Ranga podróżnika w Rosji oceniana według jego futer, w Azji według świty – Zmęczenie – Piękna Kirgizka – Dziewczyny o twarzach jak księżyc w pełni – Sewilla – Cyganie – Zakup owcy – „Tłusta!” – Piękna rzeźniczka – Kirgiska fajka – Kirgiski tytoń – Choroba sercowa – Ciągła wojna – Rosyjska ekspansja – Miecz i szubienica – Chrześcijaństwo i Biblia – Niehigieniczny zwyczaj – Śnieg dla koni zamiast wody – W mgistym półmroku budzącego się dnia – Mały objazd – „Pojedziemy do Kalenderhany” – Ucz Utkul – Tan Sulu – Tuz – Słone jezioro

Rozdział XXVI

208

Turkmen na osle – Jana-daria – Niegdyś urodzajny kraj – Jałowa pustynia – Dziadek chana – Konie angielskie i konie kirgiskie – Rosyjska konnica – Morze niby roztopione złoto – Wyspy jak ze srebra – Kamstakak – Staw ze słodką wodą – Powrót roślinności – Antylopy saiga – Bażanty – Poganiacza wielbłądów zmagająca choroba – Mułłowie – Egzorcyzmy – Niewierny pies – Bójka dragomana z Chiwańczykiem – Rewolwer czasem ma działanie pokojowe – Chiwańska metoda przechowywania furazu w zimie – Przepaści – Groby – Zasięg wzroku Kirgizów – Góry Kazan-Tor – Srebronośne gleby

Rozdział XXVII

218

Ufortyfikowane wioski – Wyolbrzymiane rajdy Turkmenów – Rys historyczny – Kozacy najeżdżają Chiwę – Urgencz – Wyobrażenia Piotra Wielkiego o Chiwie i Indiach – Książę Bekowicz – Przygotowania do ekspedycji – Pozycje nad brzegami Morza Kaspijskiego – Forty św. Jerzego, Aleksandrowski i Krasnowodzki – Marsz przez Ustiurt – Klęska Rosjan – Ekspedycja w 1859 roku – Czikiszlar wzięty – Jak Rosjanie tłumaczą swoje prawo do okupowania Szachrudu – Rosjanie usadowieni w czterech punktach na terytorium turkmeńskim – Adajewowie – Haracz – Podatki podniesione o sto pięćdziesiąt procent – Niezadowolenie – List od chana – Adajewowie

pokonani – Listy chana do cesarza i do wicekróla Kaukazu – Pełne zrozumienie między kanclerzem rosyjskim i rządem pana Gladstone'a – Deklaracja złożona przez hrabiego Szuwałowa lordowi Granville'owi – Uspokajające zapewnienia dla posłów à propos Chiwy – Liczebność ekspedycji generała Kaufmanna przeciwko Chiwie – Różne kolumny – Różnica poglądów między Kryżanowskim i Kaufmannem – Zdobycie Chiwy – Porażka Markozowa – Nietykalność wojenna – Zasady księcia Górczakowa – Traktowanie Turkmenów – Wypowiedź generała Kryżanowskiego na ten temat – Sąd wojenny nad dwoma Turkmenami – Kara śmierci – Traktat Rosjan z Chiwą – Terytorium chiwańskie przekazane Bucharze

Rozdział XXVIII

232

Jurta dragomana – Jego żona – Jego szwagier – Czemu by nie pojechać do Chiwy? – Domowe naciski – Koń na wieczerzę – List do chana – Mułta – Kapitan albo pułkownik – List po rosyjsku – Czyn – Handel końmi – Jednooki koń – Kanały od Oksusu – Dżuguru – Siwek – Zakup

Rozdział XXIX

238

Uzek – Wątki most – Oksus – Chiwańskie podatki – Towary sprowadzane z Rosji – Kupcy – Ślimak – Karawana – Stroje – Siodła – Chiwańskie konie – Saleem alejkum – Nocne lokum – Gościnność – Chiwański dom – Melony – Hindustan i Anglia – Kolej – Żelazny koń – Pięćset wiorst w dwadzieścia cztery godziny

Rozdział XXX

246

Urgencz – Miasto – Bazar – U balwierza – „Niewierni mają dziwne obyczaje” – „Da Bóg, żeby gardła panu nie poderżnęli!” – Śniadanie z kupcem chiwańskim – Indie kopalnią bogactwa z oczach Rosjan z Taszkentu – „Jest wiele dróg do Indii” – Fort w Merwie – Kanał Sabbalat – Most – Cmentarz – Groby – Sceny rzezi – „Kto wszczął wojnę?” – Kanał Kazabat – Szamahulhur – Myśliwy – „Nie ma pan żony?” – Strzelba odtylcowa – „Chan nie ma już żołnierzy”

Rozdział XXXI

254

Posłaniec – Dwaj chiwańscy szlachcice – Minarety – Sady – Drzewa morwowe – Chiwa – Fortyfikacje – Rynek – Szubienica – Jak uśmierca

się morderców – Wyobrażenia Moskali – Kara główna rzadko stosowana – Liczba ludności – Szkoły – Kopuły – Chiwański dom – Kąpiel w Chiwie – Łaźnia – Pas, w którym trzymałem złoto – Mułta – Kapitan Abbott – „Zima wybiła tysiące tych psów” – Skarbnik chana – „Rosjanie za wami nie przepadają” – „Cztery lata temu byliśmy tak daleko od Rosji, jak wy teraz” – Wybitni cudzoziemcy – Zamarznęty inkaust – „Rosjanie nie mają takich rzeczy”

Rozdział XXXII

266

Śniadanie w Chiwie – Jak zdobyć ordery w Rosji – Moja świta – Proceśja uliczna – Pałac chana – Jego gwardziści – Zniewieściali chłopcy ubrani trochę po kobiecemu – Skarbiec – Danina dla cara – Kat – Strach Nazara – Sala recepcyjna – Audyencja – Chan – Opis jego postaci – Herbata – Tłumacze – „Jak daleko leży Anglia od Rosji?” – Anglicy i Niemcy – Mapa Wyłda – „Gdzie są Indie?” – Busola – Machina z piekła rodem – Afganistan – Chiny – Wojna z Rosją – „Rosjanie was wyśmiewali” – „Co zrobicie w sprawie Kaszgaru?” – „Czy w waszym kraju są Żydzi?” – „Rosjanie bardzo kochają pieniądze” – „Hum!”

Rozdział XXXIII

280

Obecny chan – Zasady sukcesji – Turkmeni i ich danina – Ogrody królewskie – Pałac letni – Wymiar sprawiedliwości – Pomsta Boża – Więzienie – Więźniowie – Dyby – Szkoły – Mułtowie – Czytanie, pisanie i Koran – Jak wynagradza się nauczycieli za ich trudy – Przygotowania do wyjazdu do Buchary – *L'homme propose, mais Dieu dispose* – List – Wystanie tego telegramu musiało kosztować furę pieniędzy – Generał Milutin – Bazar – Bezwzględny rozkaz – Kółko w nosie – Nieczyste zwierzę – Prezent od chana – Jego zaproszenie dla Anglików – Jego gościnność

Rozdział XXXIV

288

Wyjazd z Chiwy – Brat chana – Pogłoski o jego zamiarze odwiedzenia Sankt Petersburga – Wioski – Gorin – Gubernator Ancy – Lord Northbrook – Herat – Lahore – Lucknow – Kalkuta – Nasi żołnierze w Indiach – Kozacy – Indyjskie herbaty – Amu-daria – Trzy szwadrony obozujące pod gołym niebem – Telegram od Jego Królewskiej Wysokości diuka Cambridge – Pułkownik Iwanow – Nieporozumienie między majorem Woodem

i pułkownikiem Iwanowem – Atmosfera w Azji Środkowej i pamięć pułkownika – List do generała Kołpakowskiego – Wieczera u Iwanowów – Rosja i Anglia – Merw – Po zajęciu tych terenów zbudowano by tam mocny fort – Drogi do Merwu – Chiwańczycy to spokojny naród – Turkmeni przed sądem wojennym – Pożyczki na spłacenie odsetek od wcześniejszych długów – Wojska w Pietroaleksandrowsku – Iwanow wkrótce otrzyma awans – „Ruski Mir” – Artykuł w tym piśmie o dużej liczbie niemieckich oficerów w armii rosyjskiej – Wyrażna niechęć do Niemców – Rosyjski system wojskowy przechodzi transformację – Wyrazy pogardy dla Austrii – Damy w Pietroaleksandrowsku

Rozdział XXXV

296

Rendez-vous – Bucharscy i kirgisy myśliwi – Okolice fortu – Polowanie – Sokoły – Resursa – Bal – Jak się tańczy kadryla – Walce – Mazurek – Przedstawienie teatralne – Wyczyn Osbaldstone’a – Skarbnik chana – Posel emira Buchary – „Kto jest chanem na księżycu?” – Rosyjsko-niemiecka wyprawa naukowa – Pruski oficer – Nazar i ordynansi Iwanowa – Kapitan Januszew – Szurahan

Rozdział XXXVI

304

Tarantas – Ostatnie pożegnania – Mroźna noc – Kozacy: jak są uzbrojeni, ile ważą et cetera – Jak obozują – Emir Buchary – Wartownik – Wymierzona mu kara – Poganiacz wielbłądów wychłostany – Kirgiski pocztylion – Kirgiska kaplica – Powrót do Kasali – Trzysta siedemdziesiąt jeden mil w dziewięć dni i dwie godziny – Pojedynek – Bunt Kozaków z Uralska – Carewicz – Krzyż św. Jerzego – Dziesięcioletnie posiłki z Orenburga

Rozdział XXXVII

310

Gubernator obwodu – Pogrzeb kozackiego pułkownika – Wyspa na Morzu Aralskim – Jak połączyć Amu-darię z Syr-darią – Moja kwatera w gospodzie „Morozow” – List od generała Kołpakowskiego – Wymiana pieniędzy – Angielskie suwereny – Sprzedaż koni – Żyd i Grek – Wzajemna sympatia Rosjan i Greków – Bogata i młoda kirgiska wdowa – Oświadczyły przez pośrednika – Chłopiec mężem – Kozacy maszerują z Orenburga – Teść Nazara – Dowódca baterii – Depesze z Taszkentu do Sankt Petersburga idą dwanaście dni – Tłusta gęś

*Dociekliwy nadzorca stacyjny – „Czy Anglia odstąpi nam Kaszgar?” –
Twierdza Afgan – „Czy Anglicy są chrześcijanami?” – „Nie macie świętych
obrazów, a mimo to nazywacie się chrześcijanami?” – Łaźnia w Uralsku
– W piątek nikt się nie myje – Policmajster – Morderca – Kara dla niego –
Kozacy uralscy – Syzrań – Pożegnanie z Nazarem*